

## ॥ अरुणप्रश्नः ॥

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।  
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति  
न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो  
अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ ॐ शान्तिः शान्तिः  
शान्तिः॥

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।  
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति  
न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो  
अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु। आपमापामपः सर्वाः।  
अस्मादस्मादितोऽमुतः॥ १॥

अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च। सह सञ्चस्करर्द्धिया। वाय्वश्चा रश्मिपतयः।  
मरीच्यात्मानो अद्रुहः। देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत।  
महानाम्नीर्महामानाः। महसो महसः स्वः। देवीः पर्जन्यसूवरीः।  
पुत्रवत्वाय मे सुत॥ २॥

अपाश्र्युष्णिमपा रक्षः। अपाश्र्युष्णिमपारघम्। अपाग्न्यामप  
चावर्तिम्। अपदेवीरितो हित। वज्रं देवीरजीताꣳश्च। भुवनं  
देवसूवरीः। आदित्यानदिति देवीम्। योनिनोर्ध्वमुदीषत। शिवा  
नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति।  
मा ते व्योम सन्दृशि॥ ३॥

स्मृतिः प्रत्यक्षमैतिह्यम्। अनुमानश्चतुष्टयम्। एतैरादित्यमण्डलम्।  
सर्वैरेव विधास्यते। सूर्यो मरीचिमादत्ते। सर्वस्माद्भुवनादधि।  
तस्याः पाकविशेषेण। स्मृतं कालविशेषणम्। नदीव  
प्रभवात्काचित्। अक्षय्यात्स्यन्दते यथा ॥ ४ ॥

तां नद्योऽभि समायन्ति। सौरुः सती न निवर्तते। एवं  
नानासमुत्थानाः। कालाः संवत्सरः श्रिताः। अणुशश्च  
महेशश्च। सर्वे समवयन्त्रितम्। सतैः सर्वैः समाविष्टः। ऊरुः सन्न  
निवर्तते। अधिसंवत्सरं विद्यात्। तदेव लक्षणे ॥ ५ ॥

अणुभिश्च महद्भिश्च। समारूढः प्रदृश्यते। संवत्सरः प्रत्यक्षेण।  
नाधिसत्वः प्रदृश्यते। पटरौ विक्लिधः पिङ्गः। एतद्वरुणलक्षणम्।  
यत्रैतदुपदृश्यते। सहस्रं तत्र नीयते। एकः हि शिरो नाना मुखे।  
कृत्स्नं तद्वतुलक्षणम् ॥ ६ ॥

उभयतः सप्तैन्द्रियाणि। जल्पितं त्वेव दिह्यते। शुक्लकृष्णे  
संवत्सरस्य। दक्षिणवामयोः पार्श्वयोः। तस्यैषा भवति। शुक्रं ते  
अन्यद्यजतं ते अन्यत्। विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि। विश्वा हि  
माया अवसि स्वधावः। भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्त्विति। नात्र  
भुवनम्। न पूषा। न पशवः। नऽऽदित्यः संवत्सर एव प्रत्यक्षेण  
प्रियतमं विद्यात्। एतद्वै संवत्सरस्य प्रियतमं रूपम्। योऽस्य  
महानर्थ उत्पत्स्यमानो भवति। इदं पुण्यं कुरुष्वेति। तमाहरणं  
दद्यात् ॥ ७ ॥

[२]

साकञ्जानां सप्तथमाहुरेकजम्। षडुद्यमा ऋषयो देवजा इति।

तेषांमिष्टानि विहितानि धामशः। स्थात्रे रैजन्ते विकृतानि  
रूपशः। को नु मर्या अमिथितः। सखा सखायमब्रवीत्। जहाको  
अस्मदीषते। यस्तित्याज सखिविदुः सखायम्। न तस्य वाच्यपि  
भागो अस्ति। यदीः शृणोत्यलकः शृणोति ॥ ८ ॥

न हि प्रवेद सुकृतस्य पन्थामिति। ऋतुरऋतुना नुद्यमानः।  
विननादाभिधावः। षष्टिश्च त्रिंशका वल्गाः। शुक्लकृष्णौ च  
षाष्टिकौ। सारागवस्त्रैर्जरदक्षः। वसन्तो वसुभिः सह। संवत्सरस्य  
सवितुः। प्रैषकृत्प्रथमः स्मृतः। अमूनादयतेत्यन्यान् ॥ ९ ॥

अमूःश्च परिरक्षतः। एता वाचः प्रयुज्यन्ते। यत्रैतदुपदृश्यते।  
एतदेव विजानीयात्। प्रमाणं कालपर्यये। विशेषणं तु वक्ष्यामः।  
ऋतूनां तन्निबोधत। शुक्लवासा रुद्रगणः। ग्रीष्मेणऽऽवर्तते सह।  
निजहन् पृथिवीः सर्वाम् ॥ १० ॥

ज्योतिषाऽप्रतिख्येन सः। विश्वरूपाणि वासाःसि। आदित्यानां  
निबोधत। संवत्सरीणं कर्मफलम्। वर्षाभिर्ददाः सह। अदुःखो  
दुःखचक्षुरिव। तद्माऽऽपीत इव दृश्यते। शीतेनाव्यथयन्निव।  
रुरुदक्ष इव दृश्यते। हृदयते ज्वलतश्चैव। शाम्यतश्चास्य चक्षुषी।  
या वै प्रजा भ्रंश्यन्ते। संवत्सरात्ता भ्रंश्यन्ते। याः प्रतितिष्ठन्ति।  
संवत्सरे ताः प्रतितिष्ठन्ति। वर्षाभ्य इत्यर्थः ॥ ११ ॥

[३]

अक्षिदुःखोत्थितस्यैव। विप्रसन्ने कनीनिके। आङ्गे चाद्र्गणं नास्ति।  
ऋभूणां तन्निबोधत। कनकाभानि वासाःसि। अहतानि निबोधत।  
अन्नमश्नीत मृज्मीत। अहं वो जीवनप्रदः। एता वाचः प्रयुज्यन्ते।

शरद्यत्रोपदृश्यते ॥ १२ ॥

अभिधून्वन्तोऽभिघ्नन्त इव। वातवन्तो मरुद्गणाः। अमुतो जेतुमिषुमुखमिव। सन्नद्धाः सह ददृशे ह। अपध्वस्तैर्वस्तिवर्णैरिव। विशिखासः कपर्दिनः। अक्रुद्धस्य योत्स्यमानस्य। क्रुद्धस्यैव लोहिनी। हेमतश्चक्षुषी विद्यात्। अक्षण्योः क्षिपणोरिव ॥ १३ ॥

दुर्भिक्षं देवलोकेषु। मनूनामुदकं गृहे। एता वाचः प्रवदन्तीः। वैद्युतो यान्ति शैशिरीः। ता अग्निः पवमना अन्वैक्षत। इह जीविकामपरिपश्यन्। तस्यैषा भवति। इहेहवः स्वतपसः। मरुतः सूर्यत्वचः। शर्म सप्रथा आवृणे ॥ १४ ॥

[४]

अतिताम्राणि वासांसि। अष्टिवज्रिशतघ्नि च। विश्वे देवा विप्रहरन्ति। अग्निजिह्वा असश्चत। नैव देवो न मर्त्यः। न राजा वरुणो विभुः। नाग्निर्नेन्द्रो न पवमानः। मातृक्चन विद्यते। दिव्यस्यैका धनुरार्तिः। पृथिव्यामपरा श्रिता ॥ १५ ॥

तस्येन्द्रो वग्निरूपेण। धनुर्ज्यामलिनत्स्वयम्। तदिन्द्रधनुरित्यज्यम्। अभ्रवर्णेषु चक्षते। एतदेव शंयोर्बार्हस्पत्यस्य। एतद्रुद्रस्य धनुः। रुद्रस्य त्वेव धनुरार्तिः। शिर उत्पिपेष। स प्रवर्ग्योऽभवत्। तस्माद्यः सप्रवर्ग्येण यज्ञेन यजते। रुद्रस्य स शिरः प्रतिदधाति। नैनं रुद्र आरुको भवति। य एवं वेद ॥ १६ ॥

[५]

अत्यूर्ध्वाक्षोऽतिरश्चात्। शिशिरः प्रदृश्यते। नैव रूपं न वासांसि। न चक्षुः प्रतिदृश्यते। अन्योन्यं तु न हिङ्स्नातः।

स॒तस्तद्दे॒वलक्ष॑णम्। लो॒हितोऽक्षि॑ण शार॒शीर्ष्णिः॑। सूर्य॑स्योद॒य॒नं  
प्र॑ति। त्वं करो॑षि न्य॒ञ्जलि॑काम्। त्वं करो॑षि नि॒जानु॑काम्॥ १७॥

नि॒जानु॑का मे॑ न्य॒ञ्जलि॑का। अमी॑ वाचमुपास॑तामि॒ति। तस्मै॑ सर्व  
ऋ॒तवो॑ नम॒न्ते। मर्या॑दाकरत्वात्प्र॒पुरो॑धाम्। ब्राह्म॑ण आ॒प्नोति॑।  
य ए॒वं वे॒द। स खलु॑ संवत्सर ए॒तैः से॒नानी॑भिः स॒ह। इन्द्रा॑य  
सर्वा॑न्कामान॑भि॒व॒हति॑। स द्र॒प्सः। तस्यै॒षा भव॑ति॥ १८॥

अव॑द्रप्सो अ॒श्शुम॑तीमतिष्ठत्। इ॒यानः॑ कृ॒ष्णो द॒शभिः॑ स॒हस्रैः॑।  
आ॒व॒र्तमिन्द्रः॑ श॒च्या ध॑मन्तम्। उ॒प्सुहि॑ तं नृम॑णामथ॒द्रामि॑ति।  
ए॒तयै॒वेन्द्रः॑ स॒लावृ॑क्या स॒ह। अ॒सुरान् प॑रिवृ॒श्चति॑। पृथि॒व्यश्शु॑म॒ती।  
ताम॒न्वव॑स्थितः संवत्स॒रो दि॒वं च॑। नै॒वं वि॒दुषाऽऽचा॒र्यान्ते॒वासि॑नौ।  
अ॒न्यो॒न्यस्मै॑ द्रु॒ह्याता॑म्। यो द्रु॒ह्यति॑। भ्र॒श्यते॑ स्व॒र्गाल्लो॑कात्।  
इ॒त्यृ॒तुम॑ण्डला॒नि। सूर्य॑मण्डला॒न्याख्या॑यिकाः। अत ऊ॒र्ध्वश्च  
स॒निर्व॑चनाः॥ १९॥

[६]

आ॒रोगो॑ भ्राजः प॒टरः प॒तङ्गः॑। स्व॒र्णरो॑ ज्योतिषि॒मान् वि॒भासः॑।  
ते अ॒स्मै सर्वे॑ दि॒वमा॑त॒पन्ति॑। ऊ॒र्जं दु॒हाना॑ अन॒पस्फु॑रन्त इति।  
कश्य॑पोऽष्ट॒मः। स म॒हामे॑रुं न ज॒हाति॑। तस्यै॒षा भव॑ति। यत्ते॒ शिल्पं॑  
कश्य॑प रो॒चना॑वत्। इन्द्रि॒याव॑त्पुष्क॒लं चि॒त्रभा॑नु। यस्मि॒न्सूर्या॑  
अ॒र्पिताः॑ स॒प्त सा॒कम्॥ २०॥

तस्मिन् राजानमधिविश्रयैममिति। ते अस्मै सर्वे कश्यपाज्ज्यो-  
तिर्लभन्ते। तान्त्सोमः कश्यपादधिनिर्द्धमति। भ्रस्ताकर्मकृदिवैवम्।  
प्राणो जीवानीन्द्रियजीवानि। सप्त शीर्षण्याः प्राणाः। सूर्या

इत्याचार्याः। अपश्यमहमेतान्त्सप्त सूर्यानि॒ति। पञ्चकर्णो॑  
वात्स्यायनः। सप्तकर्णश्च॑ प्लाक्षिः ॥ २१ ॥

आनुश्राविक एव नौ कश्यप इति। उभौ वेदयिते। न हि शेकुमिव  
महामेरुं गन्तुम्। अपश्यमहमेत्सूर्यमण्डलं परिवर्तमानम्। गार्ग्यः  
प्राणत्रातः। गच्छन्त महामेरुम्। एकं चाजहत्। भ्राजपटरपतङ्गा  
निहने। तिष्ठन्नातपन्ति। तस्मादिह तप्रितपाः ॥ २२ ॥

अमुत्रेतरे। तस्मादिहातप्रितपाः। तेषामेषा भवति। सप्त सूर्या  
दिवमनुप्रविष्टाः। तानन्वेति पथिभिर्दक्षिणावान्। ते अस्मै सर्वे  
घृतमातपन्ति। ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति। सप्तर्त्विजः सूर्या  
इत्याचार्याः। तेषामेषा भवति। सप्त दिशो नानासूर्याः ॥ २३ ॥

सप्त होतार ऋत्विजः। देवा आदित्या ये सप्त। तेभिः सोमाभीरक्षणे  
इति। तदप्याम्नायः। दिग्भ्राज ऋतून् करोति। एतयैवावृता  
सहस्रसूर्यताया इति वैशम्पायनः। तस्यैषा भवति। यद्याव इन्द्र ते  
शतं शतं भूमीः। उतस्युः। नत्वा वज्रिन्त्सहस्रं सूर्याः ॥ २४ ॥

अनु न जातमष्ट रोदसी इति। नानालिङ्गत्वादृतूनां नानासूर्यत्वम्।  
अष्टौ तु व्यवसिता इति। सूर्यमण्डलान्यष्टात ऊर्ध्वम्।  
तेषामेषा भवति। चित्रं देवानामुदगादनीकम्। चक्षुर्मित्रस्य  
वरुणस्याग्नेः। आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम्। सूर्य आत्मा  
जगतस्तस्थुषश्चेति ॥ २५ ॥

[७]

क्वेदमभ्रं निविशते। कायं संवत्सरो मिथः। काहः केयं देव रात्री।  
क्व मासा ऋतवः श्रिताः। अर्द्धमासा मुहूर्ताः। निमेषास्तुटिभिः

सह। केमा आपो निविशन्ते। यदीतो यान्ति सम्प्रति। काला अप्सु निविशन्ते। आपः सूर्ये समाहिताः ॥ २६ ॥

अभ्राण्यपः प्रपद्यन्ते। विद्युत्सूर्ये समाहिता। अनवर्णे इमे भूमी। इयं चाऽसौ च रोदसी। किंस्विदत्रान्तरा भूतम्। येनेमे विधृते उभे। विष्णुना विधृते भूमी। इति वत्सस्य वेदना। इरावती धेनुमती हि भूतम्। सूर्यवसिनी मनुषे दशस्ये ॥ २७ ॥

व्यष्टन्नाद्रोदसी विष्णवेते। दाधर्थं पृथिवीमभितो मयूरवैः। किं तद्विष्णोर्बलमाहुः। का दीप्तिः किं परायणम्। एको यद्धारयद्देवः। रेजती रोदसी उभे। वाताद्विष्णोर्बलमाहुः। अक्षरादीप्तिरुच्यते। त्रिपदाद्धारयद्देवः। यद्विष्णोरैकमुत्तमम् ॥ २८ ॥

अग्नयो वायवश्चैव। एतदस्य परायणम्। पृच्छामि त्वा परं मृत्युम्। अवमं मध्यमञ्चतुम्। लोकं च पुण्यपापानाम्। एतत्पृच्छामि सम्प्रति। अमुमाहुः परं मृत्युम्। पवमानं तु मध्यमम्। अग्निरेवावमो मृत्युः। चन्द्रमाश्चतुरुच्यते ॥ २९ ॥

अनाभोगाः परं मृत्युम्। पापाः संयन्ति सर्वदा। आभोगास्त्वेवं संयन्ति। यत्र पुण्यकृतो जनाः। ततो मध्यममायन्ति। चतुर्माग्निं च सम्प्रति। पृच्छामि त्वा पापकृतः। यत्र यातयते यमः। त्वं नस्तद्वह्नान् प्रब्रूहि। यदि वैत्थाऽसतो गृहान् ॥ ३० ॥

कश्यपादुदिताः सूर्याः। पापान्निर्घ्नन्ति सर्वदा। रोदस्योन्तर्देशेषु। तत्र न्यस्यन्ते वासवैः। तेऽशरीराः प्रपद्यन्ते। यथाऽपुण्यस्य कर्मणः। अपाण्यपादकेशासः। तत्र तेऽयोनिजा जनाः। मृत्वा

पुनर्मृत्युमापद्यन्ते। अद्यमानाः स्वकर्मभिः ॥ ३१ ॥

आशातिकाः क्रिमय इव। ततः पूयन्ते वासवैः। अपैतं मृत्युं  
जयति। य एवं वेद। स खल्वैवं विद्वद्ब्रह्मणः। दीर्घश्रुत्तमो भवति।  
कश्यपस्यातिथिः सिद्धगमनः सिद्धगमनः। तस्यैषा भवति।  
आयस्मिन्त्सप्त वासवाः। रोहन्ति पूर्या रुहः ॥ ३२ ॥

ऋषिरूह दीर्घश्रुत्तमः। इन्द्रस्य घर्मो अतिथिरिति। कश्यपः पश्यको  
भवति। यत्सर्वं परिपश्यतीति सौक्ष्म्यात्। अथाग्नेरष्टपुरुषस्य।  
तस्यैषा भवति। अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्। विश्वानि देव  
वयुनानि विद्वान्। युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनः। भूयिष्ठन्ते नम उक्तिं  
विधेमेति ॥ ३३ ॥

[८]

अग्निश्च जातवेदाश्च। सहोजा अजिराप्रभुः। वैश्वानरो नर्यापाश्च।  
पङ्क्तिराधाश्च सप्तमः। विसर्पेवाऽष्टमोऽग्नीनाम्। एतेऽष्टौ  
वसवः, क्षिता इति। यथर्त्वेवाग्नेरर्चिर्वर्णविशेषाः। नीलार्चिश्च  
पीतकार्चिश्चेति। अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य।  
प्रभ्राजमाना व्यवदाताः ॥ ३४ ॥

याश्च वासुकिवैद्युताः। रजताः परुषाः श्यामाः। कपिला  
अतिलोहिताः। ऊर्ध्वा अवपतन्ताश्च। वैद्युत इत्येकादश। नैनं  
वैद्युतो हिनस्ति। य एवं वेद। स होवाच व्यासः पाराशर्यः।  
विद्युद्वधमेवाहं मृत्युमैच्छमिति। न त्वकामं हन्ति ॥ ३५ ॥

य एवं वेद। अथ गन्धर्वगणाः। स्वानभ्राट्। अङ्घ्रिर्बभ्मारिः।  
हस्तः सुहस्तः। कृशानुर्विश्वावसुः। मूर्धन्वान्तसूर्यवर्चाः।



कृतिरित्येकादश गन्धर्वगणाः। देवाश्च महादेवाः। रश्मयश्च देवा  
गरुगिरः ॥ ३६ ॥

नैनं गरौ हिनस्ति। य एवं वेद। गौरी मिमाय सलिलानि  
तक्षती। एकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी  
बभ्रुवुषी। सहस्राक्षरा परमे व्योमन्निति। वाचो विशेषणम्। अथ  
निगदव्याख्याताः। ताननुक्रमिष्यामः। वराहवः स्वतपसः ॥ ३७ ॥

विद्युन्महसो धूपयः। श्वापयो गृहमेधाश्चेत्येते। ये चेमेऽशिमिवि-  
द्विषः। पर्जन्याः सप्त पृथिवीमभिवर्षन्ति। वृष्टिभिरिति। एतयैव  
विभक्तिविपरीताः। सप्तभिर्वा तैरुदीरिताः। अमूल्लोकान-  
भिवर्षन्ति। तेषामेषा भवति। समानमेतदुदकम् ॥ ३८ ॥

उच्चैत्यवचाहभिः। भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति। दिवं जिन्वन्त्यग्नय  
इति। यदक्षरं भूतकृतम्। विश्वे देवा उपासन्ते। महर्-  
षिमस्य गोप्तारम्। जमदग्निमकुर्वत। जमदग्निराप्यायते।  
छन्दोभिश्चतुरुत्तरैः। राज्ञः सोमस्य तृप्तासः ॥ ३९ ॥

ब्रह्मणा वीर्यावता। शिवा नः प्रदिशो दिशः। तच्छं योरावृणीमहे।  
गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये। दैवीः स्वस्तिरस्तु नः।  
स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्। शं नो अस्तु द्विपदे। शं  
चतुष्पदे। सोमपा (३) असोमपा (३) इति निगदव्याख्याताः ॥ ४० ॥

[९]

सहस्रवृद्धियं भूमिः। परं व्योम सहस्रवृत्। अश्विना भुज्यूनासत्या।  
विश्वस्य जगतस्पती। जाया भूमिः पतिर्व्योम। मिथुनन्ता  
अतुर्यथुः। पुत्रो बृहस्पती रुद्रः। सरमा इति स्त्रीपुमम्। शुक्रं

वा॒मन्यद्य॒जतं वा॒मन्यत्। वि॒षुरूपे अ॒हनी द्यौरि॒व स्थः ॥ ४१ ॥

वि॒श्वा हि मा॒या अव॑थः स्वधावन्तौ। भ॒द्रा वा॑ पू॒षणावि॒ह रा॒तिर॑स्तु।  
वासा॑त्यौ चि॒त्रौ जग॑तो नि॒धानौ। द्यावा॑भूमी च॒रथः स॒ सखा॑यौ।  
ताव॑श्विना रा॒सभा॑श्वा ह॒वं मे। शु॒भस्प॑ती आ॒गतः सूर्य॑या स॒ह।  
त्युग्रो॑ह भुज्युम॑श्विनोदमेघे। र॒यिं न कश्चि॑न्ममृवां (२) अवा॑हाः।  
तमू॑हथुनो॒भिरा॑त्मन्वती॒भिः। अ॒न्तरि॑क्षप्रु॒द्भिरपो॑दकाभिः ॥ ४२ ॥

ति॒स्रः, क्षप॑स्त्रिरहाति॒व्रज॑द्भिः। नास॑त्या भुज्युमू॑हथुः प॒तङ्गैः।  
स॒मुद्र॑स्य ध॒न्वन्ना॒र्द्रस्य॑ पा॒रे। त्रि॒भीरथैः श॒तप॑द्भिः ष॒डश्वैः।  
स॒वि॒तारं॑ वि॒तन्व॑न्तम्। अनु॑बध्नाति शाम्ब॒रः। आप॑पूरूषम्ब॒रश्चैव।  
स॒वि॒तरि॑पसोऽभवत्। त्य॒ सु॒तृप्तं वि॑दित्वैव। ब॒हुसो॑म गि॒रं  
व॑शी ॥ ४३ ॥

अ॒न्वेति॑ तु॒ग्रो व॑क्रिया॒न्तम्। आय॑सूया॒न्त्सोम॑तृप्सुषु। स  
स॒ङ्ग्राम॑स्तमो॒द्योऽत्यो॑तः। वा॒चो गाः पि॑पाति॒ तत्। स तद्गो॑भिः  
स्तवा॑ऽत्येत्यन्ये। र॒क्षसा॑नन्वि॒ताश्च॑ ये। अ॒न्वेति॑ परि॒वृत्त्या॑ऽस्तः।  
ए॒वमे॒तौ स्थौ॑ अ॒श्विना॑। ते ए॒ते द्युः पृ॒थिव्योः। अ॒हर॒हर्गर्भं॑  
द॒धाथे॑ ॥ ४४ ॥

तयो॑रे॒तौ व॒त्साव॑होरा॒त्रे। पृ॒थिव्या॑ अ॒हः। दि॒वो रा॒त्रिः। ता  
अ॒वि॒सृष्टौ। द॒म्पती॑ ए॒व भ॑वतः। तयो॑रे॒तौ व॒त्सौ। अ॒ग्निश्चा॑दि॒त्यश्च॑।  
रा॒त्रेर्व॑त्सः। श्वे॒त आ॑दि॒त्यः। अ॒होऽग्निः॑ ॥ ४५ ॥

ता॒म्रो अ॑रु॒णः। ता अ॒वि॒सृष्टौ। द॒म्पती॑ ए॒व भ॑वतः। तयो॑रे॒तौ व॒त्सौ।  
वृ॒त्रश्च॑ वैद्यु॒तश्च॑। अ॒ग्नेर्वृ॑त्रः। वैद्यु॒त आ॑दि॒त्यस्य॑। ता अ॒वि॒सृष्टौ।

दम्पती एव भवतः। तयोरैतौ वत्सौ ॥ ४६ ॥

उष्मा च नीहारश्च। वृत्रस्योष्मा। वैद्युतस्य नीहारः। तौ तावेव प्रतिपद्येते। सेयं रात्री गर्भिणी पुत्रेण संवसति। तस्या वा एतदुल्बणम्। यद्रात्रौ रश्मयः। यथा गोगर्भिण्या उल्बणम्। एवमेतस्या उल्बणम्। प्रजयिष्णुः प्रजया च पशुभिश्च भवति। य एवं वेद। एतमुद्यन्तमपियन्तं चेति। आदित्यः पुण्यस्य वत्सः। अथ पवित्राङ्गिरसः ॥ ४७ ॥

[१०]

पवित्रवन्तः परिवाजमासते। पितृषां प्रत्नो अभिरक्षति व्रतम्। महः समुद्रं वरुणस्तिरोदधे। धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभम्। पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते। प्रभुर्गात्राणि पर्येषिविश्वतः। अतप्ततनूनं तदामो अश्रुते। श्रुतास इद्वहन्तस्तत्समाशत। ब्रह्मा देवानाम्। असतः सद्ये ततक्षुः ॥ ४८ ॥

ऋषयः सप्तात्रिंश्च यत्। सर्वेऽत्रयो अंगस्त्यश्च। नक्षत्रैः शङ्कृतोऽवसन्। अथ सवितुः श्यावाश्वस्याऽवर्तिकामस्य। अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा। नक्तं ददृश्रे कुहचिदिवेयुः। अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि। विचाकशच्चन्द्रमा नक्षत्रमेति। तत्सवितुर्वरेण्यं। भर्गो देवस्य धीमहि ॥ ४९ ॥

धियो यो नः प्रचोदयात्। तत्सवितुर्वृणीमहे। वयं देवस्य भोजनम्। श्रेष्ठं सर्वधातमम्। तुरं भर्गस्य धीमहि। अपागूहत सविता तृभीन्। सर्वाँन्द्रिवो अन्धसः। नक्तं तान्यभवन्दृशे। अस्थ्यश्चा सम्भविष्यामः। नाम नामैव नाम मै ॥ ५० ॥

नपुंसकं पुमाञ्छ्रियस्मि। स्थावरोऽस्म्यथ जङ्गमः। यजेऽयक्षि  
यष्टाहे च। मया भूतान्ययक्षत। पशवो मम भूतानि।  
अनूबन्ध्योऽस्म्यहं विभुः। स्त्रियः सतीः। ता उमे पुंस आहुः।  
पश्यदक्षणावन्नविचेतदन्धः। कविर्यः पुत्रः स इमा चिकेत॥५१॥

यस्ता विजानात्सवितुः पितासत्। अन्धो मणिमविन्दत्।  
तमनङ्गुलिरावयत्। अग्रीवः प्रत्यमुञ्चत्। तमजिह्वा असश्चत्।  
ऊर्ध्वमूलमवाक्छाखम्। वृक्षं यो वेद सम्प्रति। न स जातु जनः  
श्रद्दध्यात्। मृत्युर्मा मारयादितिः। हसितं रुदितं गीतम्॥५२॥

वीणापणवलासितम्। मृतं जीवं च यत्किञ्चित्। अङ्गानि स्तेव विद्धि  
तत्। अतृष्यस्तृष्यध्यायत्। अस्माज्जाता मे मिथू चरन्। पुत्रो  
निर्ऋत्या वैदेहः। अचेता यश्च चेतनः। स तं मणिमविन्दत्।  
सोऽनङ्गुलिरावयत्। सोऽग्रीवः प्रत्यमुञ्चत्॥५३॥

सोऽजिह्वो असश्चत्। नैतमृषिं विदित्वा नगरं प्रविशेत्। यदि  
प्रविशेत्। मिथौ चरित्वा प्रविशेत्। तत्सम्भवस्य व्रतम्। आतमग्ने  
रथं तिष्ठ। एकांश्वमेकयोजनम्। एकचक्रमेकधुरम्। वातध्राजिगतिं  
विभो। न रिष्यति न व्यथते॥५४॥

नास्याक्षो यातु सज्जति। यच्छ्वेतान् रोहिताञ्श्चाग्नेः। रथे युत्त्वाऽधि-  
तिष्ठति। एकया च दशभिश्च स्वभूते। द्वाभ्यामिष्टये विंशत्या च।  
तिसृभिश्च वहसे त्रिंशता च। नियुद्धिर्वायविह ता विमुञ्च॥५५॥

[११]

आतनुष्व प्रतनुष्व। उद्धमऽऽधम सन्धम। आदित्ये चन्द्रवर्णानाम्।

गर्भ॑मार्धे॑हि॒ यः पु॒मान्। इ॒तः सि॒क्तः सूर्य॑गतम्। च॒न्द्रम॑से॒ रसं॑  
कृ॒धि। वा॒रादं॑ ज॒नया॑ग्रेऽग्निम्। य॒ ए॒को रु॒द्र उ॒च्यते। अ॒स॒ह्य॒ताः  
स॒हस्रा॑णि। स्म॒र्यते॑ न च दृ॒श्यते॑ ॥ ५६ ॥

ए॒वमे॒तं नि॒बोध॑त। आ॒म॒न्द्रैरि॒न्द्र ह॑रिभिः। या॒हि म॒यूर॑रोमभिः। मा  
त्वा के॒चिन्नि॑येमु॒रिन्न॑ पा॒शिनः॑। द॒ध॒न्वे॒व ता इ॑हि। मा म॒न्द्रैरि॒न्द्र  
ह॑रिभिः। या॒मि म॒यूर॑रोमभिः। मा मा के॒चिन्नि॑येमु॒रिन्न॑ पा॒शिनः॑।  
नि॒ध॒न्वे॒व तां (२) इ॑मि। अणु॑भिश्च म॒हद्भि॒श्च ॥ ५७ ॥

नि॒घृष्वैर॑स॒मायु॑तैः। का॒लैर॑ह॒रित्व॑मा॒पन्नैः॑। इ॒न्द्रऽऽया॑हि  
स॒हस्र॑युक्। अ॒ग्निर्वि॒भ्राष्टि॑व॒सनः॑। वा॒युः श्वे॑त॒सि॒कद्रु॑कः। स॒न्वत्स॑रो  
वि॒षू॒वणैः॑। नि॒त्यास्ते॑ऽनु॒चरा॑स्त॒व। सु॒ब्रह्म॑ण्योः सु॒ब्रह्म॑ण्योः  
सु॒ब्रह्म॑ण्योम्। इ॒न्द्रऽऽग॑च्छ ह॒रि॒व आ॑गच्छ म॑धाति॒थेः। मे॒ष  
वृ॒षण॑श्च॒स्य मे॒ने ॥ ५८ ॥

गौ॒राव॑स्क॒न्दि॒न्नह॑ल्यायै जा॒र। कौ॒शिक॑ब्रा॒ह्मण॑ गौ॒तम॑ब्रुवा॒ण।  
अ॒रु॒णाश्वा॑ इ॒हाग॑ताः। व॒स॒वः पृ॒थि॒वि॒क्षि॒तः। अ॒ष्टौदि॒ग्वा॒स॒सोऽग्न॑यः।  
अ॒ग्निश्च॑ जा॒तवे॑दा॒श्चेत्ये॑ते। ता॒म्राश्वा॑स्ता॒म्रर॑थाः। ता॒म्रव॑णा॒स्तथा॑-  
ऽसि॑ताः। द॒ण्ड॒हस्ताः॑ खादु॒द॒तः। इ॒तो रु॒द्राः प॑रा॒ङ्गताः॑ ॥ ५९ ॥

उ॒क्तः स्थानं॑ प्र॒माणं॑ च॒ पुर॒ इ॒त। बृ॒ह॒स्पति॑श्च स॒वि॒ता च॑।  
वि॒श्वरू॑पैरि॒हऽऽग॑ताम्। रथे॑नो॒द॒क॒व॒र्त्म॑ना। अ॒प्सुषा॑ इति॒ तद्व॑योः।  
उ॒क्तो वे॒षो वा॑सा॒सि च॑। का॒लाव॑य॒वाना॑मि॒तः प्र॑ती॒ज्या। वा॑सा॒त्या  
इ॒त्य॒श्विनोः॑। कोऽन्त॑रि॒क्षे श॑ब्दं क॒रोती॑ति। वा॒सि॒ष्ठो रौ॑हि॒णो  
मी॒मांसां॑ च॒क्रे। तस्यै॒षा भ॑वति। वा॒श्रे॒व वि॒द्युदि॑ति। ब्रह्म॑ण  
उ॒द॒र॒णम॑सि। ब्रह्म॑ण उ॒दी॒रण॑मसि। ब्रह्म॑ण आ॒स्तर॑णमसि। ब्रह्म॑ण

उपस्तरणमसि ॥ ६० ॥

[१२]

[अपक्रामत गर्भिण्यः]

अष्टयोनीमष्टपुत्राम्। अष्टपत्नीमिमां महीम्। अहं वेद न मे मृत्युः।  
न चामृत्युरघाऽऽहरत्। अष्टयोन्यष्टपुत्रम्। अष्टपदिदमन्तरिक्षम्।  
अहं वेद न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्। अष्टयोनीमष्टपुत्राम्।  
अष्टपत्नीममूं दिवम् ॥ ६१ ॥

अहं वेद न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्। सुत्रामाणं महीम्  
षु। अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षम्। अदितिर्माता स पिता स पुत्रः।  
विश्वे देवा अदितिः पञ्चजनाः। अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्।  
अष्टौ पुत्रासो अदितेः। ये जातास्तन्वः परि देवां (२)  
उपप्रैत्सप्तभिः ॥ ६२ ॥

परा मार्ताण्डमास्यत्। सप्तभिः पुत्रैरदितिः। उपप्रैत्पूव्यं युगम्।  
प्रजायै मृत्यवे तत्। परा मार्ताण्डमाभरदिति। ताननुक्रमिष्यामः।  
मित्रश्च वरुणश्च। धाता चार्यमा च। अशश्च भगश्च। इन्द्रश्च  
विवस्वाश्चेत्येते। हिरण्यगर्भो ह्रस्वः शुचिषत्। ब्रह्मजज्ञानं  
तदित्पदमिति। गर्भः प्राजापत्यः। अथ पुरुषः सप्त पुरुषः ॥ ६३ ॥

[यथास्थानं गर्भिण्यः]

[१३]

योऽसौ तपन्नुदेति। स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायोदेति। मा  
मे प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणानादायोदगाः। असौ  
योऽस्तमेति। स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायाऽस्तमेति। मा मे

प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणानादायाऽस्तङ्गाः। असौ य  
आपूर्यति। स सर्वेषां भूतानां प्राणैरापूर्यति ॥ ६४ ॥

मा मे प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरापूरिष्ठाः। असौ  
योऽपक्षीयति। स सर्वेषां भूतानां प्राणैरपक्षीयति। मा मे प्रजाया मा  
पशूनाम्। मा मम प्राणैरपक्षेष्ठाः। अमूनि नक्षत्राणि। सर्वेषां भूतानां  
प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च। मा मे प्रजाया मा पशूनाम्। मा  
मम प्राणैरपप्रसृपत मोत्सृपत ॥ ६५ ॥

इमे मासाश्चार्धमासाश्च। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति  
च। मा मे प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृपत मोत्सृपत।  
इम ऋतवः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च। मा  
मे प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृपत मोत्सृपत। अयं  
संवत्सरः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च ॥ ६६ ॥

मा मे प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृप मोत्सृप।  
इदमहः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च। मा मे  
प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृप मोत्सृप। इयं रात्रिः।  
सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च। मा मे प्रजाया मा  
पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृप मोत्सृप। ॐ भूर्भुवः स्वः। एतद्वो  
मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम् ॥ ६७ ॥

[१४]

अथऽऽदित्यस्याष्टपुरुषस्य। वसूनामादित्यानां स्थाने  
स्वतेजसा भानि। रुद्राणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा

भा॒नि। आ॒दि॒त्याना॒मादि॒त्यानाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। स॒ताः॑  
 स॒त्याना॒म्। आ॒दि॒त्यानाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। अ॒भि॒धू॒न्वता॑-  
 म॒भि॒घ्नता॒म्। वा॒तव॑तां म॒रुता॒म्। आ॒दि॒त्यानाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा  
 भा॒नि। ऋ॒भू॒णामा॒दि॒त्यानाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। वि॒श्वे॒षां  
 दे॒वाना॒म्। आ॒दि॒त्यानाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। सं॒वत्स॑रस्य  
 स॒वि॒तुः। आ॒दि॒त्यस्य॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। ॐ भूर्भुवः॑ स्वः॑।  
 रश्म॑यो वो मिथु॒नं मा नो मिथु॑नः॒ री॒द्वम्॥ ६८॥

[१५]

आ॒रोग॑स्य स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। भ्रा॒जस्य॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा  
 भा॒नि। प॒टर॑स्य स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। प॒तङ्ग॑स्य स्था॒ने स्व॒तेज॑सा  
 भा॒नि। स्व॒र्णर॑स्य स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। ज्यो॒तिषी॑मतस्य स्था॒ने  
 स्व॒तेज॑सा भा॒नि। वि॒भा॒सस्य॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। क॒श्य॒पस्य॑  
 स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। ॐ भूर्भुवः॑ स्वः॑। आ॒पो वो मिथु॑नं मा नो  
 मिथु॑नः॒ री॒द्वम्॥ ६९॥

[१६]

अथ वा॒योरे॒काद॑शपु॒रुष॑स्यै॒काद॑शस्त्री॒कस्य॑। प्र॒भ्रा॒जमा॑नानाः॑  
 रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। व्य॒व॒दा॒तानाः॑ रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने  
 स्व॒तेज॑सा भा॒नि। वा॒सुकि॑वैद्यु॒तानाः॑ रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा  
 भा॒नि। र॒ज॒तानाः॑ रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। प॒रुषा॑णाः॑  
 रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। श्या॑मानाः॑ रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने  
 स्व॒तेज॑सा भा॒नि। क॒पि॒ला॒नाः॑ रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि।  
 अ॒ति॒लो॒हि॒ता॒नाः॑ रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि। ऊ॒र्ध्वा॒नाः॑  
 रु॒द्राणाः॑ स्था॒ने स्व॒तेज॑सा भा॒नि॥ ७०॥



अवपतन्तानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। वैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। प्रभ्राजमानीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। व्यवदातीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। वासुकिवैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। रजतानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। परुषाणां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। श्यामानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। कपिलानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। अतिलोहितीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। ऊर्ध्वानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। अवपतन्तीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। वैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। रूपाणि वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम् ॥ ७१ ॥

[१७]

अथाग्नैरष्टपुरुषस्य। अग्नेः पूर्वदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। जातवेदस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। सहोजसो दक्षिणदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। अजिराप्रभव उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। वैश्वानरस्यापरदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। नर्यापस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। पङ्क्तिराधस उदग्दिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। विसर्पिण उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। दिशो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम् ॥ ७२ ॥

[१८]

दक्षिणपूर्वस्यां दिशि विसर्पी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि।

दक्षिणापरस्यां दिश्यविसर्पीं नरकः। तस्मान्नः परिपाहि।  
 उत्तरपूर्वस्यां दिशि विषादी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि।  
 उत्तरापरस्यां दिश्यविषादी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। आ  
 यस्मिन्त्सप्त वासवा इन्द्रियाणि शतक्रतवित्येते ॥ ७३ ॥

[१९]

इन्द्रघोषा वो वसुभिः पुरस्तादुपदधताम्। मनोजवसो वः  
 पितृभिर्दक्षिणत उपदधताम्। प्रचेता वो रुद्रैः पश्चादुपदधताम्।  
 विश्वकर्मा व आदित्यैरुत्तरत उपदधताम्। त्वष्टा वो रूपैरुपरिष्ठादुप-  
 दधताम्। संज्ञानं वः पश्चादिति। आदित्यः सर्वोऽग्निः पृथिव्याम्।  
 वायुरन्तरिक्षे। सूर्यो दिवि। चन्द्रमा दिक्षु। नक्षत्राणि स्वलोके।  
 एवा ह्येव। एवा ह्यग्ने। एवा हि वायो। एवा हीन्द्र। एवा हि पूषन्।  
 एवा हि देवाः ॥ ७४ ॥

[२०]

आपमापामपः सर्वाः। अस्मादस्मादितोऽमुतः। अग्निर्वायुश्च  
 सूर्यश्च। सह सञ्चस्करद्धिया। वाय्वश्चा रश्मिपतयः।  
 मरीच्यात्मानो अद्रुहः। देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे  
 सुत। महानाम्नीर्महामानाः। महसो महसः स्वः ॥ ७५ ॥

देवीः पर्जन्यसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत। अपाश्र्युष्णिमपा रक्षः।  
 अपाश्र्युष्णिमपारघम्। अपाघ्नमपचावर्तिम्। अपदेवीरितो हित।  
 वज्रं देवीरजीताश्च। भुवनं देवसूवरीः। आदित्यानदितिं देवीम्।  
 योनिनोर्ध्वमुदीषत ॥ ७६ ॥

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति  
 न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति  
 नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु। केतवो  
 अरुणासश्च। ऋषयो वार्तरशनाः। प्रतिष्ठाꣳ शतधा हि।  
 समाहितासो सहस्रधायसम्। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या  
 आप ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि ॥ ७७ ॥

[२१]

यौऽपां पुष्पं वेद। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। चन्द्रमा वा  
 अपां पुष्पम्। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। य एवं वेद।  
 यौऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। अग्निर्वा अपामायतनम्।  
 आयतनवान् भवति। यौऽग्नेरायतनं वेद ॥ ७८ ॥

आयतनवान् भवति। आपो वा अग्नेरायतनम्। आयतनवान्  
 भवति। य एवं वेद। यौऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति।  
 वायुर्वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यो वायोरायतनं  
 वेद। आयतनवान् भवति ॥ ७९ ॥

आपो वै वायोरायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं  
 वेद। यौऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। असौ वै  
 तपन्नपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यौऽमुष्य तपत  
 आयतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वा अमुष्य तपत  
 आयतनम् ॥ ८० ॥

आयतनवान् भवति। य एवं वेद। यौऽपामायतनं वेद।  
 आयतनवान् भवति। चन्द्रमा वा अपामायतनम्। आयतनवान्

भवति। यश्चन्द्रमस आयतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वै चन्द्रमस आयतनम्। आयतनवान् भवति ॥ ८१ ॥

य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। नक्षत्राणि वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यो नक्षत्राणामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वै नक्षत्राणामायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेद ॥ ८२ ॥

योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। पर्जन्यो वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यः पर्जन्यस्यऽऽयतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वै पर्जन्यस्यऽऽयतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद ॥ ८३ ॥

आयतनवान् भवति। संवत्सरो वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यः संवत्सरस्यऽऽयतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वै संवत्सरस्यऽऽयतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेद। योऽप्सु नावं प्रतिष्ठितां वेद। प्रत्येव तिष्ठति ॥ ८४ ॥

इमे वै लोका अप्सु प्रतिष्ठिताः। तदेषाऽभ्यनूक्ता। अपां रसमुदयंसन्न। सूर्ये शुक्रं समाभृतम्। अपां रसस्य यो रसः। तं वो गृह्णाम्युत्तममिति। इमे वै लोका अपां रसः। तेऽमुष्मिन्नादित्ये समाभृताः। जानुदग्नीमुत्तरवेदीं खात्वा। अपां पूरयित्वा गुल्फदुघ्नम् ॥ ८५ ॥

पुष्करपर्णैः पुष्करदण्डैः पुष्करैश्च संस्तीर्य। तस्मिन्विहायसे। अग्निं प्रणीयोपसमाधाय। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। कस्मात्प्रणीतेऽयमग्निश्चीयते। साप्रणीतेऽयमप्सु ह्ययं चीयते। असौ

भुवनेप्यनाहिताग्निरेताः। तमभित एता अबीष्टका उपदधाति।  
अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयौः। पशुबन्धे चातुर्मास्येषु॥ ८६ ॥

अथो आहुः। सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति। एतद्ध स्म वा आहुः शण्डिलाः।  
कमग्निं चिनुते। सत्रियमग्निं चिन्वानः। संवत्सरं प्रत्यक्षेण। कमग्निं  
चिनुते। सावित्रमग्निं चिन्वानः। अमुमादित्यं प्रत्यक्षेण। कमग्निं  
चिनुते॥ ८७ ॥

नाचिकेतमग्निं चिन्वानः। प्राणान्प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते।  
चातुरहोत्रियमग्निं चिन्वानः। ब्रह्म प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते।  
वैश्वसृजमग्निं चिन्वानः। शरीरं प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते।  
उपानुवाक्यमाशुमग्निं चिन्वानः॥ ८८ ॥

इमाँल्लोकान्प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। इममारुणकेतुकमग्निं  
चिन्वान इति। य एवासौ। इतश्चाऽमुतश्चाऽव्यतीपाती। तमिति।  
योऽग्नेर्मिथूया वेद। मिथुनवान्भवति। आपो वा अग्नेर्मिथूयाः।  
मिथुनवान्भवति। य एवं वेद॥ ८९ ॥

[२२]

आपो वा इदमासन्त्सलिलमेव। स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे  
समभवत्। तस्यान्तर्मनसि कामः समवर्तत। इदं सृजेयमिति।  
तस्माद्यत्पुरुषो मनसाऽभिगच्छति। तद्वाचा वेदति। तत्कर्मणा  
करोति। तदेषाऽभ्यनूक्ता। कामस्तदग्रे समवर्तताधि। मनसो रेतः  
प्रथमं यदासीत्॥ ९० ॥

सतो बन्धुमसति निरविन्दन्न। हृदि प्रतीष्या कवयौ मनीषेति।  
उपैनन्तदुपनमति। यत्कामो भवति। य एवं वेद। स तपोऽतप्यत।

स तपस्तत्त्वा। शरीरमधूनुत। तस्य यन्मांसमासीत्। ततोऽरुणाः  
केतवो वातरशना ऋषय उदतिष्ठन् ॥ ९१ ॥

ये नखाः। ते वैखानसाः। ये वालाः। ते वालखिल्याः। यो रसः।  
सोऽपाम्। अन्तरतः कूर्म भूतः सर्पन्तम्। तमब्रवीत्। मम  
वैत्वङ्मांसम्। समभूत् ॥ ९२ ॥

नेत्यब्रवीत्। पूर्वमेवाहमिहासमिति। तत्पुरुषस्य पुरुषत्वम्।  
स सहस्रशीर्षा पुरुषः। सहस्राक्षः सहस्रपात्। भूत्वोदतिष्ठत्।  
तमब्रवीत्। त्वं वै पूर्वः समभूः। त्वमिदं पूर्वः कुरुष्वेति। स इत्  
आदायापः ॥ ९३ ॥

अञ्जलिना पुरस्तादुपादधात्। एवाह्येवेति। तत् आदित्य उदतिष्ठत्।  
सा प्राची दिक्। अथारुणः केतुर्दक्षिणत उपादधात्। एवाह्यग्र  
इति। ततो वा अग्निरुदतिष्ठत्। सा दक्षिणा दिक्। अथारुणः केतुः  
पश्चादुपादधात्। एवा हि वायो इति ॥ ९४ ॥

ततो वायुरुदतिष्ठत्। सा प्रतीची दिक्। अथारुणः केतुरुत्तरत  
उपादधात्। एवाहीन्द्रेति। ततो वा इन्द्र उदतिष्ठत्। सोदीची  
दिक्। अथारुणः केतुर्मध्य उपादधात्। एवा हि पूषन्निति। ततो वै  
पूषोदतिष्ठत्। सेयं दिक् ॥ ९५ ॥

अथारुणः केतुरुपरिष्ठादुपादधात्। एवा हि देवा इति। ततो  
देवमनुष्याः पितरः। गन्धर्वाप्सरसश्चोदतिष्ठन्। सोर्ध्वा  
दिक्। या विप्रुषो विपरापतन्। ताभ्योऽसुरा रक्षांसि  
पिशाचाश्चोदतिष्ठन्। तस्मात्ते पराभवन्। विप्रुङ्गो हि ते समभवन्।

तदेषाऽभ्यनूक्ता ॥ ९६ ॥

आपो ह यद्वृहतीर्गर्भमायन्न। दक्षं दधाना जनयन्तीः  
स्वयम्भुम्। तत इमेध्यसृज्यन्त सर्गाः। अद्ध्यो वा इदं  
सर्गभूत्। तस्मादिदं सर्वं ब्रह्म स्वयम्भ्वति। तस्मादिदं  
सर्वं शिथिलमिवाऽध्रुवमिवाभवत्। प्रजापतिर्वाव तत्।  
आत्मनाऽऽत्मानं विधाय। तदेवानुप्राविशत्। तदेषाऽभ्यनूक्ता ॥ ९७ ॥

विधाय लोकान् विधाय भूतानि। विधाय सर्वाः प्रदिशो दिशश्च।  
प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य। आत्मनाऽऽत्मानमभि संविवेशेति।  
सर्वमेवेदमाप्त्वा। सर्वमवरुध्य। तदेवानुप्राविशति। य एवं  
वेद ॥ ९८ ॥

[२३]

चतुष्टय्य आपो गृह्णाति। चत्वारि वा अपां रूपाणि। मेघौ  
विद्युत्। स्तनयितुर्वृष्टिः। तान्येवावरुन्धे। आतपति वर्ष्मा गृह्णाति।  
ताः पुरस्तादुपदधाति। एता वै ब्रह्मवर्चस्या आपः। मुखत एव  
ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे। तस्मान्मुखतो ब्रह्मवर्चसितरः ॥ ९९ ॥

कूप्या गृह्णाति। ता दक्षिणत उपदधाति। एता वै तेजस्विनीरापः।  
तेज एवास्य दक्षिणतो दधाति। तस्मादक्षिणोऽर्धस्तेजस्वितरः।  
स्थावरा गृह्णाति। ताः पश्चादुपदधाति। प्रतिष्ठिता वै स्थावराः।  
पश्चादेव प्रतितिष्ठति। वहन्तीर्गृह्णाति ॥ १०० ॥

ता उत्तरत उपदधाति। ओजसा वा एता वहन्तीरिवोद्गतीरिव  
आकूजतीरिव धावन्तीः। ओज एवास्योत्तरतो दधाति।  
तस्मादुत्तरोऽर्ध ओजस्वितरः। सम्भार्या गृह्णाति। ता मध्य

उप॒दधा॑ति। इ॒यं वै स॑म्भा॒र्याः। अ॒स्यामे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति। प॒ल्व॒ल्या  
गृ॒ह्णा॑ति। ता उ॒परि॑ष्ठादु॒पाद॑धाति ॥ १०१ ॥

अ॒सौ वै प॑ल्व॒याः। अ॒मुष्या॑मे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति। दि॒क्षूप॑दधाति। दि॒क्षु  
वा आ॑पः। अ॒न्नं वा आ॑पः। अ॒द्ध्यो वा अ॒न्नं जा॑यते। यदे॒वद्ध्योऽन्नं  
जा॑यते। तद॒वरु॑न्धे। तं वा ए॒तम॑रु॒णाः के॒तवो॑ वा॒तर॑श॒ना  
ऋ॒षयोऽचि॑न्वन्न। तस्मा॑दा॒रुण॑के॒तुकः॑ ॥ १०२ ॥

तदे॒षाऽभ्य॑नू॒क्ता। के॒तवो॑ अ॒रुणा॑सश्च। ऋ॒षयो॑ वा॒तर॑श॒नाः।  
प्र॒तिष्ठा॑ꣳ श॒तधा॑ हि। स॒माहि॑तासो स॒हस्र॑धा॒यस॑मि॒ति। श॒तश॑श्चै॒व  
स॒हस्र॑शश्च॒ प्रति॑तिष्ठति। य ए॒तम॑ग्निं चि॒नुते॑। य उ॒चैन॑मे॒वं  
वेद॑ ॥ १०३ ॥

[२४]

जा॒नुद॒घ्नीमु॑त्तर॒वेदीं॑ खा॒त्वा। अ॒पां पू॑रयति। अ॒पाꣳ स॑र्व॒त्वाय॑।  
पु॒ष्कर॑पर्णꣳ रु॒क्मं पु॑रु॒षमि॑त्युप॒दधा॑ति। तपो॑ वै पु॒ष्कर॑पर्णम्।  
स॒त्यꣳ रु॒क्मः। अ॒मृतं॑ पु॒रुषः॑। ए॒ताव॑द्वा वाऽस्ति। याव॑दे॒तत्।  
याव॑दे॒वास्ति॑ ॥ १०४ ॥

तद॒वरु॑न्धे। कूर्म॑मुप॒दधा॑ति। अ॒पामे॒व मे॒धम॑वरुन्धे। अथो॑ स्व॒र्गस्य॑  
लो॒कस्य॑ स॒मष्ट्यै॑। आ॑प॒मापा॑म॒पः सर्वाः॑। अ॒स्माद॒स्मादि॑तोऽमु॒तः।  
अ॒ग्निर्वा॑युश्च॒ सूर्य॑श्च। स॒ह स॑ञ्च॒स्क॒रर्द्धि॑या इति॑। वा॒य्वश्चा॑  
र॒श्मिप॑तयः। लो॒कं पृ॑णच्छि॒द्रं पृ॑ण ॥ १०५ ॥

यास्ति॑स्रः प॒रम॑जाः। इन्द्र॒घोषा॑ वो वसु॒भिरे॒वाह्ये॑वेति॑। पञ्च॒चित॑य  
उप॒दधा॑ति। पा॒ङ्क्तोऽग्निः॑। यावा॑ने॒वाग्निः॑। तं चि॒नुते॑। लो॒कं  
पृ॑णया द्वि॒तीया॑मुप॒दधा॑ति। पञ्च॑ प॒दा वै वि॒राट्। तस्या॑ वा इ॒यं



पादः। अन्तरिक्षं पादः। द्यौः पादः। दिशः पादः। परोरजाः  
पादः। विराज्येव प्रतितिष्ठति। य एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं  
वेद॥ १०६॥

[२५]

अग्निं प्रणीयोपसमाधाय। तमभित एता अबीष्टका उपदधाति।  
अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयोः। पशुबन्धे चातुर्मास्येषु। अथौ आहुः।  
सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति। अथ ह स्माहारुणः स्वायम्भुवः। सावित्रः  
सर्वोऽग्निरित्यननुषङ्गं मन्यामहे। नाना वा एतेषां वीर्याणि। कमग्निं  
चिनुते॥ १०७॥

सत्रियमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। सावित्रमग्निं चिन्वानः।  
कमग्निं चिनुते। नाचिकेतमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते।  
चातुरहोत्रियमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। वैश्वसृजमग्निं  
चिन्वानः। कमग्निं चिनुते॥ १०८॥

उपानुवाक्यमाशुमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। इममारुणकेतुक-  
मग्निं चिन्वान इति। वृषा वा अग्निः। वृषाणौ सङ्स्फालयेत्।  
हन्येतास्य यज्ञः। तस्मान्नानुषज्यः। सोत्तरवेदिषु क्रतुषु चिन्वीत।  
उत्तरवेद्याङ् ह्यग्निश्चीयते। प्रजाकामश्चिन्वीत॥ १०९॥

प्राजापत्यो वा एषोऽग्निः। प्राजापत्याः प्रजाः। प्रजावान् भवति।  
य एवं वेद। पशुकामश्चिन्वीत। संज्ञानं वा एतत् पशूनाम्। यदापः।  
पशूनामेव संज्ञानेऽग्निं चिनुते। पशुमान् भवति। य एवं वेद॥ ११०॥

वृष्टिकामश्चिन्वीत। आपो वै वृष्टिः। पर्जन्यो वरषुको भवति। य एवं  
वेद। आमयावी चिन्वीत। आपो वै भेषजम्। भेषजमेवासमै करोति।

सर्वमायुरेति। अ॒भि॒चर॑श्चिन्वीत। वज्रो॒ वा आपः॑ ॥ १११ ॥

वज्रमे॒व भ्रातृ॑व्येभ्यः प्रहरति। स्तृणु॑त ए॒नम्। तेज॑स्कामो  
यश॑स्कामः। ब्र॒ह्मव॑र्चसकामः स्व॒र्गकाम॑श्चिन्वीत। ए॒ताव॑द्वा  
वा॑ऽस्ति। याव॑दे॒तत्। याव॑दे॒वास्ति॑। तद॑वरुन्धे। तस्यै॒तद्व॑तम्।  
वर॑षति॒ न धा॑वेत् ॥ ११२ ॥

अ॒मृतं॑ वा आपः। अ॒मृत॑स्यानन्तरित्यै। नाप्सु मूत्र॑पुरी॒षं  
कुर्या॑त्। न नि॒ष्ठीवे॑त्। न वि॒वस॑नः स्नायात्। गुह्यो॒ वा  
ए॒षोऽग्निः॑। ए॒तस्या॒ग्नेर॑न॒तिदा॑हाय। न पु॒ष्कर॑पर्णानि॒ हिर॑ण्यं  
वा॑ऽधि॒तिष्ठै॑त्। ए॒तस्या॒ग्नेर॑न॒भ्यारो॑हाय। न कूर्म॑स्याश्रीयात्।  
नोद॑कस्या॒घातु॑कान्येन॒मोद॑कानि॒ भव॑न्ति। अ॒घातु॑का॒ आपः॑। य  
ए॒तम॒ग्निं चि॑नुते। य उ॒चैन॑मे॒वं वेद॑ ॥ ११३ ॥

[२६]

इ॒मानु॑कं भुवना सीषधेम। इन्द्र॑श्च वि॒श्वे च॑ दे॒वाः। य॒ज्ञं च॑ नस्तन्वं  
च॑ प्र॒जां च॑। आ॒दि॒त्यैरिन्द्रः॑ स॒ह सी॑षधातु। आ॒दि॒त्यैरिन्द्रः॑ स॒र्गणो  
म॒रुद्भिः॑। अ॒स्माकं॑ भू॒त्ववि॑ता त॒नूना॑म्। आ॒प्लव॑स्व प्र॒प्लव॑स्व।  
आ॒ण्डीभ॑वज॒ मा मु॒हुः। सु॒खादी॑न्दुःखनि॒धना॑म्। प्र॒तिमु॑ञ्चस्व॒ स्वां  
पु॒रम् ॥ ११४ ॥

मरी॑चयः स्वायम्भु॒वाः। ये श॑री॒राण्य॑कल्पयन्। ते ते॑ दे॒हं  
क॑ल्पयन्तु। मा च॑ ते॒ ख्यास्म॑ तीरिषत्। उ॒त्तिष्ठ॑त॒ मा स्व॑प्त।  
अ॒ग्निमि॑च्छ॒ध्वं भा॑रताः। रा॒ज्ञः सोम॑स्य तृ॒प्तासः॑। सूर्ये॑ण  
स॒युजो॑षसः। यु॒वा सु॒वासाः॑। अ॒ष्टाच॑क्रा न॒वद्वा॑रा ॥ ११५ ॥

दे॒वानां॑ पू॒रयो॑ध्या। तस्या॑ हिरण्म॒यः को॒शः। स्व॒र्गो लो॒को

ज्योतिषाऽऽवृतः। यो वै तां ब्रह्मणो वेद। अमृतेनऽऽवृतां पुरीम्।  
तस्मै ब्रह्म च ब्रह्मा च। आयुः कीर्तिं प्रजां ददुः। विभ्राजमानाः  
हरिणीम्। यशसा सम्परीवृताम्। पुरः हिरण्मयीं ब्रह्मा ॥ ११६ ॥

विवेशाऽपराजिता। पराङेत्यज्यामयी। पराङेत्यनाशकी। इह  
चामुत्र चान्वेति। विद्वान्देवासुरानुभयान्। यत्कुमारी मन्द्रयते।  
यद्योषिद्यत्पतिव्रता। अरिष्टं यत्किं च क्रियते। अग्निस्तदनुवेधति।  
अश्रुतासः श्रुतासश्च ॥ ११७ ॥

यज्वानो येऽप्ययज्वनः। स्वर्यन्तो नापैक्षन्ते। इन्द्रमग्निं च  
ये विदुः। सिकता इव संयन्ति। रश्मिभिः समुदीरिताः।  
अस्माल्लोकादमुष्माच्च। ऋषिभिरदात्पृश्निभिः। अपेत वीत वि च  
सर्पतातः। येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः। अहोभिरद्विरक्तु-  
भिव्यक्तम् ॥ ११८ ॥

यमो ददात्ववसानमस्मै। नृ मुणन्तु नृपात्वर्यः। अकृष्टा ये च  
कृष्टजाः। कुमारीषु कनीनीषु। जारिणीषु च ये हिताः। रेतः पीता  
आण्डपीताः। अङ्गारेषु च ये हुताः। उभयान् पुत्रपौत्रकान्। युवेऽहं  
यमराजगान्। शतमिन्नु शरदः ॥ ११९ ॥

अदो यद्वह्म विलबम्। पितृणां च यमस्य च। वरुणस्याश्विनोरग्नेः।  
मरुतां च विहायसाम्। कामप्रयवणं मे अस्तु। स ह्येवास्मि  
सनातनः। इति नाको ब्रह्मिश्रवो रायो धनम्। पुत्रानापौ  
देवीरिहऽऽहित ॥ १२० ॥

विशीर्ष्णीं गृध्रशीर्ष्णीं च। अपेतौ निरृतिः हथः। परिबाधः  
 श्वेतकुक्षम्। निजङ्घं शबलोदरम्। स तान् वाच्यायया सह। अग्ने  
 नाशय सन्दृशः। ईर्ष्यासूये बुभुक्षाम्। मन्युं कृत्यां च दीधिरे। रथेन  
 किं शुकावता। अग्ने नाशय सन्दृशः ॥ १२१ ॥

[२८]

पर्जन्याय प्रणायत। दिवस्पुत्राय मीढुषै। स नो यवसमिच्छतु। इदं  
 वचः पर्जन्याय स्वराजै। हृदो अस्त्वन्तरन्तद्युयोत। मयोभूर्वाता  
 विश्वकृष्टयः सन्त्वस्मे। सुपिप्पला ओषधीर्देवगौपाः। यो  
 गर्भमोषधीनाम्। गवां कृणोत्यर्वताम्। पर्जन्यः पुरुषीणाम् ॥ १२२ ॥

[२९]

पुनर्मामैत्विन्द्रियम्। पुनरायुः पुनर्भगः। पुनर्ब्राह्मणमैतु  
 मा। पुनर्द्रविणमैतु मा। यन्मेऽद्य रेतः पृथिवीमस्कान्।  
 यदोषधीरप्यसरद्यदापः। इदं तत्पुनराददे। दीर्घायुत्वाय वर्चसे।  
 यन्मे रेतः प्रसिच्यते। यन्म आजायते पुनः। तेन माममृतं कुरु।  
 तेन सुप्रजसं कुरु ॥ १२३ ॥

[३०]

अञ्घस्तिरोऽधाऽजायत। तव वैश्रवणः सदा। तिरौऽधेहि  
 सपत्नान्नः। ये अपोऽश्नन्ति केचन। त्वाष्ट्रीं मायां वैश्रवणः।  
 रथः सहस्रवन्धुरम्। पुरुश्चक्रः सहस्राश्वम्। आस्थायायाहि  
 नो बलिम्। यस्मै भूतानि बलिमावहन्ति। धनं गावो हस्ति  
 हिरण्यमश्वान् ॥ १२४ ॥

असाम सुमतौ यज्ञियस्य। श्रियं बिभ्रतोऽन्नमुखीं विराजम्।

सुदरशने च क्रौञ्चे च। मैनागे च महागिरौ। शतद्वारगमन्ता।  
सङ्हार्यं नगरं तव। इति मन्त्राः। कल्पोऽत ऊर्ध्वम्। यदि बलिः  
हरेत्। हिरण्यनाभये वितुदये कौबेरायायं बलिः ॥ १२५ ॥

सर्वभूताधिपतये नम इति। अथ बलिः हत्वोपतिष्ठेत्। क्षत्रं क्षत्रं  
वैश्रवणः। ब्राह्मणा वयं स्मः। नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः।  
अस्मात्प्रविश्यान्नमद्भीति। अथ तमग्निमादधीत्। यस्मिन्नेतत्कर्म  
प्रयुञ्जीत्। तिरोऽधा भूः। तिरोऽधा भुवः ॥ १२६ ॥

तिरोऽधाः स्वः। तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः। सर्वेषां लोकानामाधिपत्ये  
सीदेति। अथ तमग्निमिन्धीत्। यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुञ्जीत्। तिरोऽधा  
भूः स्वाहा। तिरोऽधा भुवः स्वाहा। तिरोऽधाः स्वः स्वाहा।  
तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः स्वाहा। यस्मिन्नस्य काले सर्वा आहुतीरुहुता  
भवेयुः ॥ १२७ ॥

अपि ब्राह्मणमुखीनाः। तस्मिन्नहः काले प्रयुञ्जीत्। परः  
सुप्तजनाद्वेपि। मास्म प्रमाद्यन्तमाध्यापयेत्। सर्वार्थाः सिद्ध्यन्ते।  
य एवं वेद। क्षुध्यन्निदमजानताम्। सर्वार्था न सिद्ध्यन्ते। यस्तै  
विधातुको भ्राता। ममान्तरहृदये श्रितः ॥ १२८ ॥

तस्मा इममग्रपिण्डं जुहोमि। स मेऽर्थान्मा विवधीत्। मयि स्वाहा।  
राजाधिराजाय प्रसह्यसाहिनै। नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे। स मे  
कामान्कामकामाय मह्यम्। कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु। कुबेराय  
वैश्रवणाय। महाराजाय नमः। केतवो अरुणासश्च। ऋषयो  
वातरशनाः। प्रतिष्ठां शतधा हि। समाहितासो सहस्रधायसम्।  
शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका

सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि ॥ १२९ ॥

[३१]

संवत्सरमेतद्व्रतं चरेत्। द्वौ वा मासौ। नियमः समासेन। तस्मिन्नियमविशेषाः। त्रिषवणमुदकौपस्पर्शी। चतुर्थकालपानभक्तः स्यात्। अहरहर्वा भैक्षमश्नीयात्। औदुम्बरीभिः समिद्धिरग्निं परिचरेत्। पुनर्मामैत्तिन्द्रियमित्येतेनऽनुवाकेन। उद्धृतपरिपूताभिरद्भिः कार्यं कुर्वीत ॥ १३० ॥

असञ्चयवान्। अग्नये वायवे सूर्याय। ब्रह्मणे प्रजापतये। चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यः। ऋतुभ्यः संवत्सराय। वरुणायारुणायेति व्रतहोमाः। प्रवर्ग्यवदादेशः। अरुणाः काण्डकृषयः। अरण्येऽधीयीरन्। भद्रं कर्णेभिरिति द्वे जपित्वा ॥ १३१ ॥

महानाम्नीभिरुदकं सङ्स्पर्श्य। तमाचार्यो दद्यात्। शिवानः शन्तमेत्योषधीरालभते। सुमृडीकेति भूमिम्। एवमपवर्गे। धेनुर्दक्षिणा। कंसं वासश्च क्षौमम्। अन्यद्वा शुक्लम्। यथाशक्ति वा। एवङ्स्वाध्यायधर्मेण। अरण्येऽधीयीत। तपस्वी पुण्यो भवति तपस्वी पुण्यो भवति ॥ १३२ ॥

[३२]

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥